

«Klyngetunet – den norske landsbyen»

Eva Røyrane og Oddleiv Apneseth. Skald forlag.

Frederica Miller, siv-ark MNAL

Den glemte norske landsbytradisjonen

Vi kjenner alle til de vakre, små, hvite sørlandsbyene som er den norske varianten av den europeiske landsbydyllen. Vi kjenner dessuten til de store innenlandske gårdstunene, men denne boken viser oss på en overbevisende måte at vi har hatt sterke utbredte landsbytradisjoner også i Norge. Dette aktualiseres også i boken av nåtidens økologiske- og bærekraftsbevegelse, der klimaendringene skaper et prekært behov for å finne mer miljøvennlige levemåter.

Boken tar oss med på en velregissert reise rundt i Norge, med flotte bilder og fortellinger fra kunnskapsrike lokalhistorikere og lokalkjente, som til dels husker et landsbyliv preget av sterkt samhold, behov for samarbeid i form av dugnad, fordeling av ansvar og årlige ritualer. Med Arne Bergs flotte aksonometrier som historisk dokumentasjon, viser fugleperspektivet, ved hjelp av dagens teknologi – dronemotografiering – hvordan landsbyene overraskende nok fremdeles er intakte mange steder.

Jordreformen som skjedde på slutten av 1800-tallet og tidlig på 1900-tallet var årsaken til at mange av disse norske landsbyer gikk i oppløsning. Det var en trist rasering av en levende bygdekultur, som selvfølgelig hadde både positive og negative sider, men som tross alt bar på en sterk selvsørgestradisjon basert på sosialt samhold. I boken fortelles det at når de mange jordteigene skulle slås sammen og bygninger flyttes for å lage større bruk, var det ikke nødvendigvis husene som ga den største sorgen. De kunne flyttes, og man kunne bygge nye og bedre hus. Det at man måtte flytte fra tunet og gi fra seg den jorda som man hadde dyrket gjennom lang tid, var for mange det vondeste.

Bjørn Grinde, norsk biolog, sier at landsbyformen er den mest naturlige bosettingsformen for mennesket som art. Til alle tider og i alle kulturer har det vært landsbyer. Denne boformen gir mulighet for mangesysleri, produksjon av mat, resirkulering av næringsstoffer, trygghet i en større sosial gruppe, nærhet, men også mangfold. Men fortellingen om landsbyen har med årene blitt til en historie om det bakstreverske, tradisjonsbundne bygdesamfunnet med negativ sosial kontroll. Boken evner å rette opp denne fortellingen. Uten å idealisere, viser den at livet i klyngetunene ga mange fordeler og et godt landsbyliv for mange.

På slutten av boken dras perspektivet frem til Selegrend-bevegelsen, klyngetun som er med i Slow City-bevegelsen, og den dagsaktuelle økologiske- og bærekraftsbevegelsen. Forfatteren spør om tiden er inne for det norske klyngetunets renessanse? Til det vil jeg svare et ubetinget ja. Mange økologiske- og bærekraftsbyer når de klimamålene vi alle skal nå. Det gjør de gjennom igjen å koble sammen menneskelig bosetting og det nære omlandet, og å bruke de stedlige ressursene til å skape et levende lokalt landsbyliv. Nå trenger vi kunnskapen om klyngetunene denne boken gir, ikke bare som en estetisk arkitektonisk form – tunet – men som et flerfunksjonell, stedegent og bærekraftig bosettingsmønster som vi ville gjøre klokt i å gjenopprette.

Dette er en svært vakker, fascinerende og tankevekkende bok, som anbefales på det sterkeste.